

Кирил Камбарев: Едни от най-успелите военачалници в световната история са сурови мъже

Представяме ви един българин, който преподава математика във Великобритания и пише романи за Средновековна България

Фразата, че миналото е чужда страна, не важи за Кирил Камбарев, който работи и живее на британска територия, но се заравя с книгите си в тъмни и героични векове от българската история. Национално чувство ли го води, или желание за творчество отвъд точните науки, за това говорим с автора на трилогия романи, в които централен образ е **монархът Крум**, превърнал се в емблема на държавността и до днес.

– Господин Камбарев, как математик като вас бе привлечен от историята, че реши да я вкара в художествена проза?

– При мен математиката и историята никога не са били в противоречие. Като ученик помнех всички дати и свързаните с тях факти на важни събития от миналото. Но истинската ми любов към историята се роди по-късно, когато започнах все повече да чета и гледам филми на историческа тема. Особено ме привлича романтиката на *Средновековието*. Дойде време, когато прецених, навярно повлиян от онова его, което се спотайва у всеки творец, че мога да съживя българската историческа проза, като сам напиша роман. Исках да използвам обединителен образ, който да напомни за моралните ни традиции и самочувствието ни като народ. Най-подходящата историческа личност в случая за мен се оказа *Крум*.

– „**Крум Страшни**“ е последна част от ваша трилогия. Може ли да се чете самостоятелно от предишните ви две книги – „**Боилът от Панония**“ и „**Враг на франки и ромей**“?

– Всеки един от романите може да бъде прочетен самостоятелно. Но е редно да спомена, че сюжетът в трите части е навързан, като всяка от тях е естествено продължение на предишната. Стремехът ми беше да напиша епично произведение, което обхваща целия период на управление на Крум. Процесът се оказа доста по-дълъг и труден, отколкото предполагах, но нито за миг не съжалявам за избора си! Ако се поставя на мястото на читателите, бих започнал с първата част. Всеки един от главните герои има своята съдба, своята история, която започва там – в първата книга. Може би тук е мястото да споделя, че тази първа книга - „**Боилът от Панония**“ – която преди време беше изчерпана, наскоро беше преиздадена и отново може да се намери на пазара.

– Кой период от властта на Крум разглеждате, впрочем докъде е историческата фактология и къде включвате художествена измислица?

– „Крум Страшни“ обхваща последните пет години от управлението на владетеля. През този период преобладаващо значение имат нестихващите войни с ромеите, чиято кулминация е битката при *Върбишкия проход*. Искам обаче веднага да подчертая, че книгата не представлява исторически обзор на събитията, а е преди всичко художествено произведение, в което основната движеща сила са възделенията, действията и характерите на героите. Много от случките в романа представляват художествена измислица. Но връщайки се толкова назад във времето, аз нямах избор. Историческите факти от тогавашната ни епоха са изключително оскъдни и са свързани почти изцяло с военно-политическите ни отношения с ромеите. Не знаем почти нищо за личния живот на Крум и неговите близки, за порядките във владетелския двор, за ежедневието на българите в началото на *IX век*. Това ми даде възможност да изведа на преден план своите идеи, своите виждания за тогавашната историческа действителност. Смя да твърдя, че тези идеи имат стабилна основа, тъй като се запознах подробно както с всички важни налични сведения, свързани конкретно с България, така и с материали, засягащи историческите процеси в по-обширен европейски мащаб. Съображенията ми са подробно описани в бележките на автора в края на всяка от трите книги. Още в самото начало на творческия процес си дадох сметка, че за да създам оригинално произведение, е особено важно историческите факти да бъдат неподправено и непринудено вплетени в сюжета, да се превърнат в естествена част от него, а не да изглеждат като механичен придатък към художествената измислица. Доколко съм успял да се справя с тази задача, ще преценят най-добре читателите.

– Въпреки, че Крум е стабилизирал българската държава, как мислите – толкова жесток ли е бил, че се помнят най-вече строгите му законодателни разпоредби и особено случаят с пиене на вино от черепа на врага му?

– Определено считам, че Крум е бил жесток мъж. Фактите го подсказват. Не знам дали има друг български владетел в историята ни, който за толкова кратко време да е провел толкова тежки войни, при това е спечелил всяка една от тях. Само мъж, управляващ с твърда ръка, е способен да го постигне. Едни от най-успелите военачалници в световната история са точно такива сурови, безпощадни мъже, превърнали се в символ на непобедимост: *Гай Юлий Цезар*, *Александър Македонски*, *Константин Велики*... Според мен Крум е въвел строга дисциплина във войската, която е пренесъл и в цялото общество. Дали той е бил първият български владетел, въвел закони в държавата, можем само да гадаем, но със сигурност е бил от онези, които са държали те да бъдат спазвани. Според някои изследователи сборникът „*Свидас*“ е съвкупност от легенди. Наистина, някои от посочените там закони изглеждат противоречиви. Например изкореняването на лозята с цел премахване на пиянството не звучи достоверно, имайки предвид, че самият Крум е вдигал наздравица след победата във *Върбишкия проход*. Но въпреки подобни противоречия и съмнения, в легендите аз намирам известна доза истина.

– А намира ли място вярата във вашата книга? Обикновено автоматично свързваме бог Тангра с ореола на владетелите от онова време.

– През Средновековието религията и вярата са оказвали много силно влияние върху живота на хората. Има доста сцени в книгата ми, където това е показано. Върховният жрец на българите, наричан „*колобър*“, е разполагал с голяма власт и е бил почитан от цялото общество. Неговите действия са имали пряко влияние върху държавната политика. През последните години в научните ни кръгове, занимаващи се с история, се водят спорове дали Тангра наистина е

божеството, в което са вярвали българите, подобно на нестихващите спорове, касаещи въобще произхода на българите. Аз не съм историк, а творец, и не би следвало да се опитвам да давам научна оценка, но след прочитането на редица анализи и обосновки по темата и претегляйки аргументите, съм си изградил мнение по въпроса. А то е, че българите действително са почитали Тангра като свое божество.

– Вие живеете във Великобритания, в която аристократичните титли значат много и рожденият ден на Кралицата е национален празник. Случвало ли се е да разказвате на британци каква древна история има вашата страна?

– Случвало ми се е да разказвам на английски приятели и колеги за българската история, и по-специално за периода, свързан с моите романи. Някои дори са изразявали интерес да прочетат книгите ми, но се разочароват, щом разберат, че са писани на родния ми език. Като цяло обаче мога да кажа, че англичаните не се интересуват от нашето минало. В тяхната програма в училищата и колежаите освен на английската история се обръща внимание на древногръцката и римската, които се считат за класически. Споменава се бегло и Византия, но като цяло познанията им по история на държавите от Източна Европа са доста ограничени.

– Усещат ли се последиците от *Брекзит* и по-осезаеми ли са те заради пандемията? Как работите в момента?

– Великобритания напусна окончателно *Евросъюза* в края на 2020 година, тоест съвсем скоро, за да мога да дам оценка за последствията. Според мен трябва да минат години, преди те да се усетят осезаемо, ако въобще се усетят. Последниците от пандемията обаче се чувстват много силно, особено що се отнася до икономиката. Тук вече фалираха дори големи вериги магазини, считани открай време за емблематични в търговията. Образованието също е силно засегнато. Казвам го от първа ръка, като човек, който работи в тази сфера. В момента сме в период на поредното „национално заключване“, което ще продължи поне още *месеци*, и сме принудени да работим от дома и да преподаваме *онлайн*. Считаю, че въпреки напредналите технологии и възможностите за дистанционно обучение, за много деца физическото присъствие на учителя е незаменимо, както и възможността им да общуват със своите връстници в училище. Доколкото знам, в България ситуацията е подобна. По всичко личи, че животът след пандемията никога няма да бъде такъв, какъвто го знаехме, и ще мине дълго време преди негативните последици да отшумят.

– Има ли някакъв начин читателите ни да се свържат с вас, ако решат?

-На моя скромен уебсайт kirilkambarev.com, има страница, на която всеки, който желае да се свърже с мен, може да го направи: да изрази мнение, да зададе въпрос или просто да каже „Здравей“.

Разговора води: Людмила Еленкова

Хеликон – Лира.Бг

16 Януари, 2021